

# არაქონებრივი ზიანის ანაგლასურება პიროვნების გარდაცვალების შემდეგ და მოთხოვნის უფლების მქონე სუბიექტები

## ნინო ქათამაძე

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, საქართველოს პარლამენტის ფრაქცია „რეგიონების განვითარებისთვის“ აპარატის უფროსი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და კავკასიის უნივერსიტეტის მოწვეული ლექტორი

საკვანძო სიტყვები: მორალური კომპენსაცია, პირი

## 1. შესავალი

ადამიანი სამართალში ფიგურირებს პირისა და პიროვნების სახით,<sup>1</sup> რაც ადამიანის ორი განსხვავებული იპოსტასია: ადამიანს, როგორც პირს ანუ სამართლის სუბიექტს აქვს უფლება-მოვალეობანი, ხოლო პიროვნება ადამიანის სულიერ ღირებულებათა ერთობლიობაა.<sup>2</sup> ადამიანის სულიერ-ზნეობრივი ყოფიერება არ შემოიფარგლება ადამიანის, როგორც სამართალსუბიექტის ფიზიკური არსებობის ვადით.<sup>3</sup> ეს ზოგადი სამართლებრივი პოსტულატი წარმოადგენს პიროვნების ღირსების უფლების დამცავ ბერკეტს პიროვნების

1 ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, თბილისი, გვ. 249.

2 ნინიძე თ., 2002. სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, გვ. 78-79.

3 Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, S. 605.

ფიზიკური არსებობის დასრულების შემდგომაც.<sup>4</sup>

გარდაცვლილი პირის დაცვა არა მხოლოდ მისი ახლობლების, არამედ მთელი საზოგადოების ინტერესს წარმოადგენს.<sup>5</sup> ამ ინტერესის არსებობის აღიარების მიუხედავად, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში-სსკ) მე-19 მუხლი ყოველგვარი კონცეპტუალური გამიჯვნის გარეშე კრძალავს გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ფულადი სახით ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას, თუმცა ახდენს დაცვის სხვა მექანიზმების გამოყენების დეკლარირებას. გერმანული სამართლისგან განსხვავებით არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ქართულ მოდელში არ არის ერთმნიშვნელოვნად დადგენილი, ვრცელდება თუ არა სსკ-ის მე-19 მუხლით დადგენილი აკრძალვა ახლობლის გარდაცვალებით მიღებულ ფსიქოლოგიურ სტრესზე, როგორც ჭანძრით დაზიანებით მიყენებული არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაზე. პიროვნების გარდაცვალების შემდეგ მისი პირადი სივრცის კომერციული მიზნით გამოყენების საფრთხე და სასამართლო ხელისუფლების მიერ ასეთი ქმედებების პრევენციის სირთულე აბრკოლებს რაციონალური და ეფექტური დაცვის მექანიზმის ფორმირების პროცესს, რაც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება ქართულ სასამართლო პრაქტიკისთვის.

აღნიშნული სტატიის მიზანს წარმოადგენს პიროვნების გარდაცვალების შემდეგ პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის სამართლებრივი მექანიზმებისა და დაცვის ფარგლების კვლევა, საკითხთან დაკავშირებული საკანონმდებლო თუ პრაქტიკული კონოტაციების გაშუქება კერძო სამართლებრივი განზომილების ფარგლებში სამართლებრივი სტილისტიკის გათვალისწინებით და ამ თემატიკის

თაობაზე სასამართლო პრაქტიკისა და მეცნიერული დისკურსის ანალიზი.

არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკითხი დასახელებულ კონტექსტში უნდა განვიხილოთ ორი მიმართულებით: 1. როდესაც შელახულია გარდაცვლილის პირის პატივი და ღირსება და სხვა პირადი არაქონებრივი უფლებები შეურაცხმყოფელი განცხადებების გამოქვეყნების გზით და 2. როდესაც თავად პირის გარდაცვალების ფაქტი ხდება სხვა პირისთვის ძლიერი სულიერი ტკივილის გამომწვევი მიზეზი, აქვს თუ არა დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირს მატერიალურ ზიანთან ერთად არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება? ამ საკითხების დადებითად გადაჭრის შემთხვევაში კი, ლოგიკურად წარმოიშობა კითხვა ანაზღაურების უფლების მქონე პირთა წრის დადგენის მიზანშეწონილობის თაობაზე.

სტატიის ფარგლებში განხორციელებულ კვლევაში პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის ფართო სპექტრიდან ყურადღება გამახვილებული იქნება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების თავისებურებაზე პიროვნების გარდაცვალების შემდეგ და იმ საკანონმდებლო თუ პრაქტიკულ პრობლემებზე, რაც არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას ახლავს. კვლევის შედეგად კი გამოიკვეთება, რამდენად სწორად ყალიბდება საკითხის ირგვლივ სასამართლო პრაქტიკა და ცალკეულ შემთხვევებში კონკრეტულად რა გარემოებებმა განაპირობა ნორმით დაცული პირთა წრის მიმართ სამართლებრივი შედეგების ამ სახით დადგომა.

საქართველოსთვის, როგორც რომანულ-გერმანული სამართლებრივი სისტემის ქვეყნისთვის, არაქონებრივი (მორალური) ზიანის ანაზღაურების თავისებურებებთან დაკავშირებით განსაკუთრებით ყურადსაღებია გერმანული საკანონმდებლო და პრაქტიკული მიდგომები და ამ მიდგომების თავსებადობა ქართულ სამართალთან. კანონმდებლის

4 BVerFGE 1971. 30, 173=GRUR, 1645-Mephisto.  
5 ჭანტურია ლ., (მთ. რედაქტორი), 2015. სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, www.gccc.ge, წიგნი I, მუხლი 19, გვერდი 1; წინიძე თ., 2002. სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, მუხლი 1, გვ.79.

ერთგვარი ფრთხილი დამოკიდებულება და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ნორმატიული ფარგლების მკაცრად განსაზღვრა გამოწვეულია მისი დაუსაბუთებელი გაფართოების შიშით. ამ კუთხით დამატებით კვლევას საჭიროებს, რამდენად უზრუნველყოფს არსებული საკანონმდებლო ჩანაწერი და სასამართლო პრაქტიკა საიმედოობის იმ ხარისხს, რასაც განვითარებული მართლწესრიგები ითვალისწინებენ და ხომ არ არსებობს ამ პრინციპების კვალდაკვალ არსებული მოდელის გადახედვის აუცილებლობა.

## 2. არაქონებრივი ზიანის ცნება

ზიანის და მით უფრო მორალური ზიანის ერთიანი და უნიფიცირებული ფორმით ჩამოყალიბება უკიდურესად რთულია, რასაც საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მრავალნახნაგოვანი და კომპლექსური ხასიათი განაპირობებს. სამოქალაქო ბრუნვის ყველა მონაწილისთვის ერთიანად მისაღები ზიანის ცნების ჩამოყალიბება შეუძლებელია. შესაბამისად, ისღა დაგვრჩენია, მოვიძიოთ ობიექტური მახასიათებლები, რომლებიც ცივილიზებული საზოგადოებისთვის პრინციპულად მისაღებ ნიშნებს ეფუძნება.<sup>6</sup>

თანამედროვე ტენდენციები მორალური ზიანის ცნებას ძირითადად უარყოფითი ფსიქიკური განცდების\* და სულიერი მდგრადობის შელახვის კონტექსტში განიხილავს და ფულადი ფორმით გამოხატვის პრობლემასაც განსხვავებულად ქრის. მაგალითად, ფრანგული სამართალი ერთმანეთისგან განასხვავებს მენტალურ, ფსიქიკურ და ესთეტიურ ზიანს (souffrances moral ou physiques, pretius doloris), რომელთა შელახვა განსხვავებული ოდენობის

კომპენსაციის გაცემის საფუძველია.<sup>7</sup> ინგლისური სამართალი ერთმანეთისგან ასხვავებს ტკივილის და ტანჯვის ცნებებს და ცხოვრების ხალისის დაკარგვას (Pain and suffering, loss of amenities), რაც დამაზიანებლად ლახავს მოსარჩელის ცხოვრებით ტკობის უფლებას.<sup>8</sup>

ქართულმა სამოქალაქო სამართალმა გაიზიარა კონტინენტურ ევროპისთვის დამახასიათებელი ზოგადი წესი<sup>9</sup> და საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში – სსკ) 413-ე მუხლის 1-ელ ნაწილით არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება კანონმდებლობით პირდაპირ განსაზღვრულ შემთხვევებში დაუშვა. ერთ-ერთი ასეთი ღირებულება, რომლის ხელყოფის შედეგად დაზარალებულმა შეიძლება მოითხოვოს არაქონებრივი (მორალური) ზიანისათვის ანაზღაურება, წარმოადგენს ადამიანის ჯანმრთელობა და სხეულის დაზიანება, ასევე სსკ-ის მე-18 მუხლში ჩამოთვლილი პირადი არაქონებრივი უფლებები<sup>10</sup>. აღსანიშნავია, რომ არც ერთ ზემოთჩამოთვლილ მუხლში არ არის აღნიშნული სიცოცხლის უფლების თაობაზე. უფრო მეტიც, სსკ-ის მე-19 მუხლი შეიცავს ზოგად აკრძალვას გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურების თაობაზე. სასამართლო პრაქტიკაც, ეყრდნობა რა სსკ-ის მე-19 მუხლის ნორმატიულ შინაარსს, თავის გადაწყვეტილებებში ხშირად უთითებს, რომ მორალური ზიანი პიროვნული უფლებების ხელყოფით გამოწვეულ ზიანს წარმოადგენს, რომლის ანაზღაურების მოთხოვნა მხოლოდ ამ უფლების სუბიექტს-

6 ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ., 2014. სახელმწიფო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 646.

\* „Human suffering“.

7 Cees V., 2013. European Tort Law, Oxford University Press, second edition, p.322.

8 მესამე საფუძვლად უთითებს „Expectation of life“, რაც გაუქმდა 1982 წლის ადმინისტრაციული აქტის მიერ. მითითებულია: Cees V., 2013. European Tort Law, Oxford University Press, second edition, p.322.

9 ბიჭია მ., 2017. პირადი უფლებების ხელყოფისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ქართული მოდელის შესაბამისობა ევროპულ სტანდარტებთან, ურნალი „სამართალი“, #1, გვ. 5.

10 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 06 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-594-562-2015.

დაზარალებულს აქვს და ეს უფლება მემკვიდრეობით არ გადაიცემა.<sup>11</sup>

საბოლოო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ მორალური ზიანის შინაარსში იგულისხმება სამართლებრივად დაცული იმ არაქონებრივი ინტერესების ხელყოფა, რომელსაც მატერიალური არაფერი შეესაბამება. ის უმეტესად სულიერი გრძნობებისა და ურთიერთობების სფეროში მიყენებულ ზიანს გულისხმობს.<sup>12</sup>

### 3. პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის კონსტიტუციური ასპექტი პირის გარდაცვალების შემდეგ

ადამიანი არის მთავარი ღირებულება, კონსტიტუციის მიზანი კი სახელმწიფოს მხრიდან გაუმართლებელი ჩარევისაგან მისი დაცვაა. სწორედ ამიტომ არის აღჭურვილი ადამიანი კონსტიტუციური გარანტიებით, რომლებიც ნებისმიერ პირს, როგორც კონსტიტუციური უფლებების სუბიექტს, შესაძლებლობას აძლევს დაიცვას საკუთარი ინტერესები. ასეთი თვისებრიობით გამოირჩევა ისეთი არაქონებრივი უფლებები, როგორცაა პირის სახელის, რეპუტაციისა და პატივის ცილისწამებისაგან დაცვის უფლება<sup>13</sup>.

მოცემული კვლევის ფარგლებში პასუხი უნდა გავცეს კითხვას – იცავს თუ არა ქართული კანონმდებლობა პირის სახელს, პატივს და რეპუტაციას მისი გარდაცვალების შემდეგ და ვრცელდება თუ არა გარდაცვლილზე საქართველოს

კონსტიტუციის მე-17 მუხლის პირველი პუნქტისა და 42-ე მუხლის პირველი პუნქტის გარანტიები. აღნიშნულ კონტექსტში საინტერესოა განხილულ იქნეს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა<sup>14</sup>, რომელმაც შეაფასა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის მე-4 პუნქტის სიტყვების „გარდაცვლილი პირის“ კონსტიტუციურობა საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის პირველ პუნქტთან და 42-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით.

საკონსტიტუციო სასამართლომ გადაწყვეტილებაში ყურადღება გაამახვილა უფლების პერსონალურ ხასიათზე და შესაბამისად, დაცვის ფარგლებზე, რითაც ფაქტობრივად ხაზი გაუსვა კონკრეტულ პიროვნებასთან უფლების განუყოფელ კავშირს და გამოკვეთა სხვა პირის მიერ სასამართლოსთვის მიმართვის შემთხვევაში მართლსაჭულების განხორციელების ეფექტურობის საეჭვოობის პრობლემა, თუმცა იქვე მიუთითა უფლების მატარებელი პირის ნების გამოვლენის შეუძლებლობის პირობებში, მისი ნების ჩანაცვლების საჭიროებაზე. ამგვარი მსჯელობით სასამართლომ თეორიულად დასაშვებად ცნო პირის უფლების სუბიექტად არსებობის ფაქტი, როდესაც ეს სუბიექტი ყოველთვის და უპირობოდ არ არის პირის ნების, უფლების აღქმის, უფლებით სარგებლობისა თუ მისი დაცვის თაობაზე ნების გამოხატვის ნამდვილობაზე პასუხისმგებელი.

პიროვნების გარდაცვალების შემდეგ დაცვის ღირს უფლებებს მიეკუთვნება მაგალითად, სახელის და გამოსახულების უფლება, რომელთა შორის მოაზრებული სხვა პიროვნული მახასიათებლების იდეალურნაწილებთანერთადიგულისხმება სიცოცხლის მანძილზე მოპოვებული და კომერციული ღირებულების მქონე

11 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 26 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-889-839-2015; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2005 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-1401-1526-04; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 05 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #3კ/754-01.

12 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 14 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-593-568-2016.

13 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 30 სექტემბრის # 1/6/561,568 გადაწყვეტილება საქმეზე იური ვაზაგაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.

14 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 30 სექტემბრის # 1/6/561,568 გადაწყვეტილება საქმეზე იური ვაზაგაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.



საზოგადოებრივი სახე.<sup>15</sup> ერთის მხრივ, ყურადსაღები მომენტი, რომ პირადი არაქონებრივი უფლებების უშუალოდ პიროვნებასთან ახლო კავშირის სპეციფიკის გათვალისწინებით, შეუძლებელია გარდაცვლილი პირის ნაცვლად, მისმა, თუნდაც ყველაზე ახლობელმა, მისსავე საუკეთესო ინტერესების დაცვის კეთილსინდისიერად აღსრულების ფარგლებში, ზუსტად იცოდეს, რას ჩათვლიდა გარდაცვლილი პირი პატივის/რეპუტაციის შემლახველად, რას განიცდიდა ცოცხალი რომ ყოფილიყო და მიიღებდა თუ არა ის მორალურ ზიანს კონკრეტული განცხადების შედეგად.<sup>16</sup> იმავდროულად, ბუნებრივია, არ შეიძლება იმ მოსაზრების უგულებელყოფა, რომ დიდი მნიშვნელობა აქვს გარდაცვლილ პირზე კეთილი ხსოვნის შენარჩუნებას. ცალსახად არასწორი იქნებოდა იმის დაშვება, რომ გარდაცვალების შემდეგ თავისუფლად ხდებოდა პირის დაუსაბუთებელი ბრალდება, მასზე არსებითად მცდარი განცხადებების გავრცელება.

იმისათვის, რომ შეფასდეს სადავო ნორმით დადგენილი რეგულაციის მიზანშეწონილობა, აუცილებელია საკითხის სიღრმისეული შესწავლა და სხვადასხვა სამართლებრივ სისტემებში არსებული მიდგომების დეტალური გაცნობა. ასეთი მსჯელობის სრულყოფილი წარმართვა აუცილებელია, რათა, ერთი მხრივ, არ მოხდეს ანაზღაურების უფლების მქონე სუბიექტთა წრის ზედმეტად გაფართოება და პირადი არაქონებრივი უფლებების უსისტემო გამოყენების წახალისება, ხოლო, მეორე მხრივ, ეფექტურად დავიცვათ პიროვნებისგან განუყოფელი ღირებულებები გარდაცვალების შემდგომ.

### 3.1 პირის გარდაცვალების შემდეგ პირადი არაქონებრივი უფლებების შემლახვისას არაქონებრივი ზიანის ფულადი სახით ანაზღაურების დაუშვებლობის მიზანშეწონილობა

სსკ-ის მე-19 მუხლის თანახმად, პირის პირადი არაქონებრივი უფლებების შეუძლებელია გამოიყენოს იმ პირმაც, რომელიც, თუმცა თვითონ არ არის სახელის ან პირადი ღირსების უფლების მატარებელი, მაგრამ საამისოდ აქვს დაცვის ღირსი ინტერესი. აღნიშნული მუხლი აძლევს უფლებას სათანადო ინტერესის მქონე პირს, მოითხოვოს სახელისა და ღირსების ისეთი დაცვის განხორციელება, რომელიც სიკვდილის შემდეგ გრძელდება. პიროვნების არსების განმსაზღვრელი ღირებულებების ამგვარი დავიწროება და დაცვის გავრცელება მხოლოდ სახელსა და პირად ღირსებაზე, ისევე იმსახურებს კრიტიკას, როგორც სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებით გათვალისწინებული მოთხოვნის უფლებების სათანადო კონცეპტუალური გამოიჭვნის გარეშე მხოლოდ პატივისა და ღირსების შემლახველი ცნობებით შემოსაზღვრა.<sup>17</sup> სსკ-ის მე-18 მუხლის ხსენებული ნაწილების მსგავსად ამ შემთხვევაშიც არ არის გამოკვეთილი კანონმდებლის მიზანი, გარდაცვალების შემდეგ დაცვის მექანიზმის მხოლოდ სახელისა და ღირსების უფლებით დავიწროების თაობაზე და ლოგიკურად აჩენს კითხვას, ხომ არ იწვევს ამგვარი მიდგომა მე-18 მუხლში ჩამოთვლილი სხვა პირადი არაქონებრივი უფლებების დაუსაბუთებელ შეზღუდვას? მით უფრო, რომ მე-19 მუხლის ნორმატიული შინაარსით მოცული „დაცვის ღირსი ინტერესი“ თანაბრად ვრცელდება ყველა იმ ღირებულებაზე, რომელიც გარდაცვლილის პიროვნებას განსაზღვრავს და პიროვნების

15 Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, S. 605.

16 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 30 სექტემბრის # 1/6/561,568 გადაწყვეტილება საქმეზე იური ვაზაგაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.

17 აღნიშნულთან დაკავშირებით კრიტიკული მოსაზრება იხ.: კერესელიძე დ., 2009. კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები. ევროპული და შედარებით სამართლის ინსტიტუტის გამოქვეყნება, თბილისი, გვ. 137.

პატივისცემის განმაპირობებელია.<sup>18</sup>

შინაარსობრივად იგივე დებულებას შეიცავს „სიტყვისა და თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის 41-ე მუხლიც.<sup>19</sup> აღნიშნულ მუხლში საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელების აუცილებლობა განპირობებული იყო იმ შინაარსობრივი ხარვეზით, რასაც ეს მუხლი შეიცავდა სსკ-ის მე-19 მუხლთან მიმართებით. კერძოდ, კანონის მე-6 მუხლის მე-4 ნაწილის ძველი რედაქცია ერთმნიშვნელოვნად გამორიცხავდა გარდაცვლილი პირის პირადი არაქონებრივი უფლებების თაობაზე დავას, რითაც ის, როგორც სამოქალაქო კოდექსთან შედარებით უფრო გვიან მიღებული და სპეციალური კანონი, ფაქტობრივად მკვდრადშობილ უფლებად აქცევდა სსკ-ის მე-19 მუხლით გარანტირებულ დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირების მიერ გარდაცვლილის პატივისა და ღირსების ხელშეუხებლობის დაცვის კონსტიტუციურ გარანტიას.<sup>20</sup> ამით კი დასახელებული ნორმა აკონკრეტებდა რასასამართლოში ცილისწამების თაობაზე შესაძლო დავების წრეს, მის მიღმა ტოვებდა გარდაცვლილი პირის ცილისწამების თაობაზე დავის და, შესაბამისად, სასამართლოს გზით პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის შესაძლებლობას<sup>21</sup>. თავდაპირველი რედაქციის ავტორები, პირის გარდაცვალების შემთხვევაში ვერ ხედავდნენ დემოკრატიულ საზოგადოებაში გამომხატვის თავისუფლების შეზღუდვის საჭიროებას და პირიქით, სსკ-ის მე-19 მუხლის მთლიანად გაუქმებისა და

გარდაცვალების შემდგომ მიყენებული ზიანის ანაზღაურების პრინციპის სრულად გამორიცხვის აუცილებლობაზე მიუთითებდნენ.<sup>22</sup> აღნიშნული პათოსის მიუხედავად, ხსენებული ცვლილებით სსკ-ის მე-19 მუხლში გარანტირებული უფლება აისახა სპეციალურ კანონშიც, რაც წინგადადგმულ ნაბიჯად უნდა მივიჩნიოთ გარდაცვლილის პირადი სფეროს ეფექტური დაცვის კუთხით, თუმცა უცვლელი დარჩა მორალური ზიანის ფულადი სახით ანაზღაურების თაობაზე აკრძალვა. სწორედ აღნიშნული ნორმატიული შეზღუდვის პირობებში, საჭიროებს განხილვას, გარდაცვლილი პირის ღირსების საჭაროდ შელახვა რა ხარისხით ახდენს გავლენას გარდაცვლილის ახლობლის უფლებრივ სფეროზე და უნდა ჰქონდეს თუ არა „დაცვის ღირსი ინტერესის“ მქონე პირს გარდაცვლილის არაქონებრივი უფლების შელახვის შედეგად არამატერიალური ზიანის ფულადი სახის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება?

თემის ირგვლივ შემოთავაზებული კონცეფციები ძირითადად ორ დაპირისპირებულ ჯგუფად იყოფა: ერთი პოზიციის მომხრეები გარდაცვლილის არაქონებრივი უფლების შელახვისთვის მორალური ზიანის ანაზღაურების დაუშვებლობას თავად არაქონებრივი ზიანის თავისებურებით ასაბუთებენ<sup>23</sup> და გარდაცვალებით სამართალსუბიექტის გაქრობას გარდაცვლილის ქმედუნარიანობის ანუ უფლება-მოვალეობების განხორციელების უნარის დაკარგვით ხსნიან.<sup>24</sup> საუბარია ე.წ. უსუბიექტო უფლების

18 ჭანტურია ლ., (მთ. რედაქტორი), 2015. სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი. www.gccc.ge, წიგნი I, მუხლი 19, გვ. 2.  
19 „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის ძველი რედაქცია, სარ. ეგ.#:010.100.000.05.001.001.515, სსმ, 19.  
20 განმარტებითი ბარათი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ კანონის პროექტზე #07-03/358/8, ხელმისაწვდომია: https://info.parliament.ge/#law-drafting/6429 [25.03.2018, 22:08].  
21 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 30 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #1/6/561,568.

22 აღნიშნული კანონი ინიცირებული იქნა „თავისუფლების ინსტიტუტის“ მიერ-გამომხატვის თავისუფლება, თავისუფლების ინსტიტუტი, მეორე ტომი, თბილისი, 2005 წელი. ხელმისაწვდომია საიტზე: https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18392e18390e1839be1839de183aee18390e183a2e18395e18398e183a1e18397e18390e18395e18398e183a1e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390-2.pdf [25.03.2018, 21:53]  
23 ჭანტურია ლ., (მთ. რედაქტორი), 2015. სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი. წიგნი I, მუხლი 19, ველი 5.  
24 Gregoritz A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S.61.

პრობლემაზე.<sup>25</sup> პოზიციის მომხრეთა აზრით, პირადი უფლებების დაცვის სფეროში ის დაცვის არაქონებრივი უფლებების გარდაცვლილი პირის მაგივრად სხვა პირს ვერ მიადგება რაიმე სახის მორალური ტანჯვა, ვინაიდან თითოეული ასეთი შემთხვევა მხოლოდ სუბიექტური აღქმის საგანს წარმოადგენს.<sup>26</sup> ამავე პოზიციის მომხრე გერმანელი ავტორები დამატებით არგუმენტად ზოგადი პიროვნული უფლების სპეციფიკას და მის უკიდურესად პერსონიფიცირებულ ხასიათს ასახელებენ.<sup>27</sup> საპირისპირო მოსაზრების მიხედვით, “თუ გარდაცვალების შემდეგ შეურაცხველობით პირს, ე.ი. კონკრეტული ადამიანის საქმიანობა, მისი საქმიანი რეპუტაცია, ის, რაც მან მთელი ცხოვრების მანძილზე მოიპოვა, იბილწება და უფასურდება.”<sup>28</sup> ამ პრობლემის გადაჭრის გზად ღონისძიებათა (როგორც მატერიალურ, ისე ფულადი ფორმით) კუმულაციაა წარმოდგენილი, თუმცა გაცილებით ნაკლები ოდენობით, ვიდრე ეს ცოცხალთან დაკავშირებით იქნებოდა.<sup>29</sup>

### 3.1.1 არაქონებრივი ზიანის მემკვიდრეობით გადაცემადობა გერმანულ სამართალში

გარდაცვალების შემდეგ პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვა სადავო საკითხადაა მიჩნეული გერმანიაშიც<sup>30</sup>.

25 Schack, 1985. GRUR 352 (361).

26 ჭანტურია ლ., (მთ. რედაქტორი), 2015. სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი. [www.gccc.ge](http://www.gccc.ge), ნივნი I, მუხლი 19, ველი 5; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #ბს-78(კ-12).

27 Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 63.

28 ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით. თბილისი, გვერდი 257; იგივე პოზიცია გერმანულ დოქტრინაში იხ: Beuthien V., 2003. Persönlichkeitsgüterschutz vor und nach dem Tode, Band 4, Baden Baden, S. 84.

29 ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით. თბილისი გვ. 257.

30 Rogler in: Stiefel/Meier, 2017. BGB §253 Immaterieller Schaden, 19; Huber Christian in: Dauer-Lieb/Langen, 2016. BGB-Schuldrecht, 3. Auflage, Rn 61; MünchKomm zum BGB, 2016. Immaterialer Schaden, 7. Auflage, §253.

14.3.1990 წლის საკანონმდებლო ცვლილებამდე არაქონებრივი ზიანის მარეგულირებელი § 847<sup>31</sup> ნორმა პირდაპირ უთითებდა, რომ მორალური ზიანის მემკვიდრეობით გადაცემა დაუშვებელია,<sup>32</sup> რაც გარდაცვალების შემდგომ არაქონებრივი ზიანის პრაქტიკული რეალიზების თეორიულ შანსსაც კი გამორიცხავდა.<sup>33</sup>

გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში გამოყოფენ სამ საკვანძო გადაწყვეტილებას, რომელიც გარდაცვლილი პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვას ეხება: მეფისტო<sup>34</sup>, ცისფერი ანგელოზი<sup>35</sup> და კიოლნის სიკვდილი კომისია.<sup>36</sup> მეფისტოს საქმეში სასამართლომ აღიარა ზოგადი პიროვნული უფლების იდეალური ნაწილის არსებობის დაცვის საჭიროება პიროვნების გარდაცვალების შემდეგ, ხოლო ცისფერი ანგელოზის საქმეში სასამართლომ დაცვის ღირსი ინტერესი კიდევ უფრო გააფართოვა და ის არაქონებრივი უფლების კომერციულ (ქონებრივ) მხარეზეც გაავრცელა. რაც შეეხება კიოლნის გარდაცვალების კომისიის საქმეს, სასამართლომ განსაკუთრებული ყურადღება მიაპყრო არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრინციპზე და პრევენციული ფუნქციის განხორციელების საექსპობაზე გარდაცვალების შემდეგ.

საბოლოო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ გერმანული დოქტრინა ახდენს არაქონებრივი უფლებების დიფერენცირებას იდეალური და ქონებრივი ნაწილის მიხედვით. არაქონებრივი

31 BGBl 1990. I, 847. Gesetz zur Änderung des BGB und anderer Gesetze vom 14.3.1990.

32 Staudinger/Hager, 2017. §823 Rn. C 40; Jager/Luckey, 2016. Schmerzengeld, 8. Auflage, Jurion, Rn. 169; MünchKomm zum BGB, 2016. Immaterialer Schaden, 7. Auflage, §253Rn. 65; Grüneberg Christian, in: Palandt, 2017. Bürgerliches Gesetzbuch, §253, 76. Auflage, Rn. 22; Luckey in: Prütting/Wegen/Weinreich, 2017. BGB Kommentar, §253, 12. Auflage, Rn. 1\7.

33 Staudinger/Schiemann, 2005. Buch 2, §253, Neubearbeitung, Rn.48.

34 BVerfG 1971. NJW, 1645-Mephisto.

35 BGH 2000. NJW, 2201- Der blaue Engel.

36 BVerfG 2007. ZUM 380-Mordkommission Köln.



უფლების იდეალური ნაწილი არ გადადის მემკვიდრეობით, თუმცა სახვითი ხელოვნების ნიმუშებსა და გამოსახულებასთან დაკავშირებულ საავტორო უფლებების შესახებ სპეციალური კანონის §22-ის<sup>37</sup> ნორმატიული შინაარსი აძლევს უფლების მფლობელს უფლებას, მისი სიცოცხლის პერიოდში განსაზღვროს დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე სუბიექტთა წრე. აღსანიშნავია, რომ ამ უფლების მქონე სუბიექტები გარდაცვლილის უფლების დარღვევისას აღჭურვილნი არიან მხოლოდ დაცვითი ბერკეტებით, რაც არ გულისხმობს ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებამოსილებას<sup>38</sup>. რაც შეეხება პიროვნული სფეროს კომერციულ ასპექტებს, ისინი სამოქალაქო ბრუნვის ობიექტადაა მიჩნეული და მათი მემკვიდრეობით გადაცემის პრინციპი აღიარებულია გარდაცვლილის საგარეუდო და ნამდვილი ნების პრიმატის გათვალისწინებით, რაც ასევე მოიცავს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლებამოსილებასაც. გერმანიის სამართლებრივ აზროვნებაში ამგვარი დიფერენცირებული მიდგომა გამართლებულია იმ არგუმენტით, რომ როდესაც პოტენციური სამართალდამრღვევი დაასრულებს სხვისი არაქონებრივი უფლებით დაცული სფეროს შელახვას და მხოლოდ ამის შემდეგ გახდება ეს ფაქტი ცნობილი გარდაცვლილის მემკვიდრეებისთვის, მხოლოდ დაცვითი უფლებების დეკლარირება პრაქტიკულად ვერ უზრუნველყოფს დარღვეული უფლების ეფექტურ აღდგენას. ამგვარი მიდგომის არარსებობის პირობებში, იზრდება პიროვნულობის ეკონომიკური ნაწილის არაუფლებამოსილი მესამე პირების მიერ სანქციის შიშის გარეშე გამოყენების საფრთხე, რასაც ცალსახად უსამართლო გადაწყვეტამდე მივყავართ.<sup>39</sup>

გარდაცვალების შემდეგ პიროვნების

პირადი არაქონებრივი სფეროს დაცვის თაობაზე მსჯელობისას სხვადასხვა თეორიული და პრაქტიკული მიგნებების მიუხედავად, მაინც რჩება ბევრი პასუხგაუცემელი კითხვა. ერთი მხრივ, ეს გამოიხატება არაქონებრივი სფეროს იდეალურ და რეალური ასპექტების დიფერენცირების სირთულეში, განსაკუთრებით სახელის ან გამოსახულების უფლების თაობაზე მსჯელობისას. უკიდურესად პრობლემატურ საკითხად რჩება დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე სუბიექტების ლეგიტიმაციის თემა, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ამ სუბიექტებს შორის არ არის ერთიანი პოზიცია. გარდა ამისა, არსებობს რისკი და ალბათობა, რომ კანონმდებლის თავშეკავება არაქონებრივი ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურების პრინციპის გამორიცხვის თაობაზე, არაკეთილსინდისიერად იქნება გამოყენებული მესამე პირების მიერ გარდაცვალების შემდეგ სხვისი არაქონებრივი უფლებით მოგების მიღების განზრახვით.

ამ კონტექსტში პრობლემის მოგვარების თაობაზე მსჯელობისას საინტერესოა პარალელის გავლენა „საავტორო და მომიჯნავე“ უფლებების შესახებ საქართველოს კანონით საავტორო უფლებების სუბიექტების უფლებამონაცვლეობის საკითხზე, რომელიც განსაზღვრავს, რომ ავტორის პირადი არაქონებრივი უფლებები არ არის სამოქალაქო ბრუნვის საგანი. შესაბამისად, მისი ხელშეკრულების გადაცემადობა დაუშვებელია.<sup>40</sup> ავტორის პირადი არაქონებრივი უფლებების ნაწილი ე.წ. ნეგატიურ უფლებებს მიეკუთვნება, რომელთა არა განხორციელების, არამედ დაცვის უფლება გააჩნია ავტორსა და მის უფლებამონაცვლეს, მაგ. სახელისა და ავტორობის უფლება. პირადი არაქონებრივი უფლებების ნაწილი კი ე.წ. პოზიტიურ უფლებათა რიცხვს მიეკუთვნება,

37 §22 KUG.  
 38 Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, 2008, 613.  
 39 BGHZ 144, 214, 225-Marlene Dietrich.

40 საქაია ლ., 2014. ავტორის პირადი არაქონებრივი უფლებები. ნაშრომი დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, გვ.86.



რომელთა მხოლოდ ნაწილი გადადის მემკვიდრეზე განხორციელების უფლებით, ხოლო ნაწილი წყვეტს არსებობას ავტორის გარდაცვალებისთანავე.<sup>41</sup>

ციფრული ტექნოლოგიებისა და გარდაცვლილის პერსონალური მახასიათებლების დიგიტალიზების მზარდი პროგრესის პირობებში სულ უფრო რთულდება ზოგადი პიროვნული უფლების იდეალურ და კომერციულ ნაწილებად კლასიფიკაციის საკითხი.<sup>42</sup> შესაძლებელია თუ არა პირადი არაქონებრივი უფლების არამატერიალიზებული (იდეალური) ნაწილის კომერციული მიზნებისთვის გამოყენება, დამოკიდებულია არა გარდაცვლილი პირის ცნობადობაზე საზოგადოებაში, არამედ კონკრეტულ სიტუაციაზე. მაგალითად, აქამდე საზოგადოებისთვის უცნობი ადამიანის ფოტო, რომელიც გახმაურებული მკვლელობის მსხვერპლი გახდა. არაქონებრივი უფლების კომერციულ ღირებულებაზე საუბრისას, შესაძლებელია დაშვება, რომ ამ უფლების მფლობელი არ არის მოკლებული შესაძლებლობას გარდაცვალებამდე მისცეს მის მემკვიდრეებს საკუთარი არაქონებრივი სფეროს კომერციული მიზნებისთვის გამოყენების უფლება, მაგ. საკუთარი გამოსახულების გამოქვეყნების თაობაზე. ამ შემთხვევაში, ნებადართული სუბიექტების მიერ გარდაცვლილი პირის პირადი არაქონებრივი უფლების იდეალური ნაწილი კომერციული ღირებულების სიკეთედ გადაკვალიფიცირდება, რაც აბსოლუტურად შეესაბამება სამოქალაქო სამართლის პრინციპებს. ამ დაშვების პარალელურად, არსებული საკანონმდებლო შეზღუდვის პირობებში, თუ პირის გარდაცვალების შემდეგ არაუფლებამოსილი მესამე პირი, ყოველგვარი ნებადართვის გარეშე მოახდენდა გარდაცვლილის არამატერიალური სიკეთის მოგების მიზნით გამოყენებას, ის უკეთეს მდგომარეობაში

იქნება, რადგან დაცვის ღირსი ლეგიტიმური ინტერესის მქონე პირები მოკლებული იქნებიან ამ მოგების, როგორც არაქონებრივი ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურების მოთხოვნის საშუალებას.

სტატიკაში დასახელებული პრობლემის მოგვარების გზად შესაძლებელია პირობა „რად არაქონებრივი უფლებების კლასიფიკაცია მივიჩნიოთ საავტორო სამართალში არსებული პრინციპის ანალოგიურად, რომელიც ახდენს არაქონებრივი უფლებების დაყოფას პოზიტიურ და ნეგატიურ უფლებებად. აღნიშნულ კლასიფიკაციას საფუძვლად უდევს უფლებათა შორის შინაარსობრივი განსხვავება<sup>43</sup> და დიფერენცირებული მიდგომა. სამოქალაქო სამართალში პიროვნების ზოგადი უფლებების ქრილში პოზიტიურ უფლებად შეიძლება მოვიანროთ ისეთი უფლებები, რომელთა განსახორციელებლად საჭიროა უფლების მფლობელის მიერ გადაწყვეტილების მიღება. ეს შესაძლებელია ეხებოდეს სახელის, საქმიანი რეპუტაციის ან პიროვნულობის სხვა მახასიათებლების, ხმის, სასცენო სახის, იმიჯის უფლება. ნეგატიური ეწოდება ისეთ უფლებებს, რომლებიც წარმოშენ მხოლოდ დაცვის უფლებას, რათა ხელი შეეშალოს და ადგილიარაქონდეს ცალკეული ქმედებების განხორციელებას არაუფლებამოსილი სუბიექტისგან.<sup>44</sup>

შესაბამისად, განუზომლად დიდია სასამართლო ხელისუფლების როლი, რომელსაც მის ხელთ არსებული სამოსამართლო სამართლის ბერკეტების ეფექტური გამოყენებით ხელეწიფება ახალი პრეცედენტების დადგენა და ნორმით დადგენილი ფარგლების ტელეოლოგიური გაფართოება. ზემოაღნიშნული, თავის მხრივ, იქნება გონივრული ბალანსის გარანტი, რათა არ მოხდეს გარდაცვლილი პირის პატივისა და ღირსების დაცვის

41 იქვე.

42 Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, 2008, 613.

43 საჯაია ლ., 2014. ავტორის პირადი არაქონებრივი უფლებები. ნაშრომი დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, გვ.86.

44 იქვე.

პოზიტიური ვალდებულების აბსოლუტური უგულებელყოფა.

### 3.2 პიროვნების გარდაცვალება, როგორც ახლობლისთვის ფსიქიკური გზით გადაცემადი არაქონებრივი ზიანის წარმოშობის დამოუკიდებელი საფუძველი

ადამიანის სიცოცხლის უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლით. სიცოცხლის უფლება დამცავი უფლებაა. არავის არ აქვს უფლება წაართვას ადამიანს სიცოცხლე ან საფრთხე შეუქმნას მას.<sup>45</sup> მისი მაღალი ღირებულების გათვალისწინებით, სიცოცხლის უფლება ბუნებრივად მოიაზრება დელიქტური სამართლით დაცულ უფლებათა, თუმცა რეალურ ცხოვრებაში სიცოცხლის ხელყოფისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება ერთგვარად გართულებულია.<sup>46</sup>

თვისობრივად განსხვავებული საკითხია, როდესაც არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საფუძველი სსკ-ის 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი უფლებების დარღვევის შედეგად აღმოცენდება და კონკრეტულ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას შედეგად ადამიანის სიკვდილი მოჰყვება, რაც ლოგიკურად ახლობელთა სულიერ და ზნეობრივ ტანჯვას იწვევს.<sup>47</sup> ასეთ დროს, ზიანის მიმყენებლის უშუალო მსხვერპლი არის „დაზარალებული,“ ხოლო ხსენებული ნორმით დადგენილი შედეგის აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს ადამიანის ჯანმრთელობის ხელყოფა, რის შედეგადაც, გარდაცვლილის ახლობელმა განიცადა სულიერი ტანჯვა, ფსიქიკური სტრესი<sup>48</sup> ე.წ.

წერგულიშოკის სახით. განხილვას საჭიროებს საკითხი: მოიაზრებს თუ არა სამართალი წერგულ შოკს ჯანმრთელობის დაზიანებად და აქვს თუ არა დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე სუბიექტებს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება, ვისთვისაც სწორედ ამ პირის გარდაცვალებამ განაპირობა არაქონებრივი ზიანის წარმოშობა?

#### 3.2.1 პირის გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება გერმანიაში

ახლობლის გარდაცვალებით მიყენებული არაქონებრივი ზიანი ერთმნიშვნელოვნად ანაზღაურების პრინციპს არც გერმანული სამართალი განამტკიცებს.<sup>49</sup> გამონაკლისის სახით, განსაკუთრებით მძიმე შემთხვევებზე, როდესაც ახლობლის გარდაცვალებამ გამოიწვია წარუშლელი სულიერი ტრავმა, ე.წ. ფსიქიკური გზით დარღვეული მენტალური ჯანმრთელობის გამო გერმანული სასამართლო პრაქტიკა de lege lata ითვალისწინებს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას.<sup>50</sup> ანაზღაურების უფლების წარმოშობისათვის აუცილებელია, რომ ფსიქოლოგიური ტრავმა აღემატებოდეს ყოველდღიური რისკის შემთხვევებს და განგრძობადი სახით ჰქონდეს არსებითი გავლენა ნორმალურ ცხოვრებისეულ ყოფაზე.<sup>51</sup> შესაძლოა, არანაკლები განცდა გამოიწვიოს პიროვნებისთვის ოჯახის წევრის რანგში აყვანილი შინაური ცხოველის განადგურებამ, თუმცა ახლო პერსონალური კავშირის არარსებობის გამო ის არ განიხილება მორალური ზიანით მოცულ დაცვად ინტერესად.<sup>52</sup>

45 გოცირიძე ე., 2013. საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, თბილისი, გვ. 73.  
46 ბათლიძე გ., 2015. ბრალეული ქმედებით გამოწვეული პასუხისმგებლობა დელიქტურ სამართალში. ურუნალი „ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა“, 4/2015. გვ.27.  
47 ჩიკვაშვილი შ., 1998. მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში. მე-15 მუხლი, თბილისი, გვ.28.  
48 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის

12 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-791-748-2015.  
49 MünchKomm zum BGB, 2016. Immaterieller Schaden, 7. Auflage, §253 Rn. 28; Staudinger/Schiemann, 2004. Rn. 13.  
50 Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 12.  
51 Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 12; OLG Hamm 1998. VersR, 730 [731]- მაგ. 12 წლის ბავშვის თანდასწრებით დედის მკვლელობა, რამაც არასრულწლოვნის მძიმე ფსიქოლოგიური დარღვევები გამოიწვია.  
52 Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 12.

**3.2.2 პირის გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება ინგლისში**

ინგლისში ახლო ნათესავის მიმართ დელიქტური სამართლით ჩადენილი დანაშაულის დროს, რასაც შედეგად უკანასკნელის გარდაცვალება მოჰყვა, Damages for Bereavement-ს უწოდებენ.<sup>53</sup> უბედური შემთხვევის შესახებ 1976 წლის აქტის მიხედვით ანაზღაურების უფლების უფლება გააჩნია გარდაცვლილის მეუღლეს, რეგისტრირებულ პარტნიორს, არასრულწლოვნის მშობელს, თუ ეს უკანასკნელი არასოდეს ყოფილა ქორწინებაში.\*

**3.2.3 პირის გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება საფრანგეთში**

ფრანგული დელიქტური სამართალი ინგლისურ და გერმანულ სამართალთან შედარებით უფრო ლიბერალური მიდგომით გამოირჩევა და გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ამ სახეობის perte d'affection ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას ანიჭებს არა მხოლოდ სისხლის ნათესავებს და მეუღლეებს<sup>54</sup>, არამედ მის არაოფიციალურ (არარეგისტრირებულ) პარტნიორსაც კი.<sup>55</sup>

**3.2.4 პირის გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება საქართველოში**

სსკ-ის 413 მუხლის მე-2 ნაწილი არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლებამოსილებას სხეულის დაზიანების

ან ჯანმრთელობისათვის ვნების მიყენების შემთხვევაში ითვალისწინებს, თუმცა ნორმა არაფერს ამბობს პირის გარდაცვალების შემდეგ მიყენებული ზიანის ანაზღაურების თაობაზე. აღნიშნულის საკითხის მიმართ არაერთგვაროვანი პოზიციები იკვეთება ასევე სასამართლო პრაქტიკაშიც. უმეტეს შემთხვევაში, სასამართლოს კეპტიკურადაა განწყობილი მორალური ზიანის ქონებრივი ანაზღაურების მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე სიკვდილის შემდგომ და ამ კონცეფციას სსკ-ის მე-19 მუხლით დაწესებული საკანონმდებლო აკრძალვით ასაბუთებს.<sup>56</sup> „სახელმწიფოს სიცოცხლის უფლების დაცვასთან დაკავშირებული პოზიტიური ვალდებულების გადაფასებად“<sup>57</sup> არის მიჩნეული თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2010 წლის 22 ივლისის გადაწყვეტილება,<sup>58</sup> სადაც სასამართლოს მსჯელობა შეეხო შვილის გარდაცვალებით გამოწვეული უდიდესი სულიერი ტკივილის ინდივიდუალურ კონტექსტში შეფასების საჭიროებას. სამწუხაროდ, მიდგმის „გადაფასება“ არ აღმოჩნდა თანმიმდევრული, რადგან მომდევნო წლების პრაქტიკაში უზენაესმა სასამართლომ<sup>59</sup> მართალია განმარტა, რომ „ოჯახის წევრის გარდაცვალება

53 Cees V., 2013. European Tort Law, Oxford University Press, second edition, 2013, p.320.

\* დასახელებულ პირთა წრის გაზრდა და მასში რეგისტრირებულ პარტნიორთა წრის ჩართვა განხორციელდა სამოქალაქო თანაცხოვრების შესახებ 2004 წლის აქტით, რაც მოიცავს ოფიციალურად რეგისტრირებულ თანაცხოვრებას ერთნაირი სქესის მქონე ორ ადამიანს შორის.

54 Cees V., 2013. European Tort Law, Oxford University Press, second edition, , p.320.

55 Ibid.

56 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 12 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-786-753-2016; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 01 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-113-108-2014; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2005 წლის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-14-1466-05; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე #3კ-1218-01; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 06 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე #3კ-242-01.

57 ბათლიძე გ., #4/2015. ბრალეული ქმედებით გამოწვეული პასუხისმგებლობა დელიქტურ სამართალში, უურნალი „ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა“, გვ. 27.

58 გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა უზენაესმა სასამართლომაც: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-868-817-2010. მითითებულია: ბათლიძე გ., #4/2015, ბრალეული ქმედებით გამოწვეული პასუხისმგებლობა დელიქტურ სამართალში, უურნალი „ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა“, გვ. 27.

59 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 01 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-113-108-2014.



ყოველთვის უკავშირდება მძიმე განცდებს და ფსიქოლოგიურ ტრავმას, რამაც შესაძლებელია ჯანმრთელობის დაზიანებაც გამოიწვიოს<sup>60</sup>, თუმცა არსებული ნორმატიული ფარგლების არსებობის პირობებში ოჯახის წევრის გარდაცვალებით გამოწვეული ფსიქოლოგიური ტრავმა არ მიიჩნია ზიანის მიმყენებლის ქმედებასთან უშუალო და პირდაპირ მიზეზობრივ კავშირში მყოფ დაზიანებად.

არც თუ იშვიათ შემთხვევებში, სასამართლო მსჯელობს გამონაკლისებზეც, მხოლოდ მაშინ, როდესაც „ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მიმდინარეობს მძიმე ფსიქოპათოლოგიური დარღვევები, რაც უბედური შემთხვევის გამო, არსებითაც სცილდება ჯანმრთელობის ზოგადი მდგომარეობის მიმართ სულიერი ტკივილით მიყენებულ ზიანს (ვნებებს) და, რომელიც შეიძლება სხეულის და ჯანმრთელობის დაზიანებასთან გავაიგივოთ“.<sup>61</sup> ნერვული შოკის ჯანმრთელობის დაზიანებად და შესაბამისად, სსკ-ის 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული უფლების შელახვის გამო არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების დამოუკიდებელ საფუძვლად განხილვის მცდელობა გაუძღვრდა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს დასაბუთებაშიც,<sup>62</sup> თუმცა სამოტივაციო ნაწილიდან არ იკვეთება სამართალშემფარდებლის პოზიცია, რაც მოგვცემდა საშუალებას, დაგვედგინა, რომელი სამართლებრივი მიდგომა გახდა კონკრეტული შედეგის განმაპირობებელი.

#### 4. პირის გარდაცვალების შემდეგ დასვის ღირსი ინტერესის მქონე სუბიექტთა წრე

ერთ-ერთი პრობლემური საკითხი, რომელიც მოცემულ კონტექსტში წარმოჩნდება, ანაზღაურების უფლების მქონე სუბიექტთა წრეს და მასთან დაკავშირებულ პრაქტიკულ დაბრკოლებებს უკავშირდება. სსკ-ის მე-19 მუხლით გათვალისწინებული „დასვის ღირსი ინტერესი“, რაც არაქონებრივი ზიანის ფულადი სახის ანაზღაურებას გამორიცხავს, არა მხოლოდ გარდაცვლილის ახლობლის, არამედ მთელი საზოგადოების ინტერესს გულისხმობს.<sup>63</sup> ადამიანი, როგორც სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტი, გარდაცვალების შემდეგ ქრება, თუმცა მის პიროვნებას განსაკუთრებული სულიერი ღირებულება გააჩნია, რომელიც გრძელდება მისი გარდაცვალების შემდეგაც.<sup>64</sup> სსკ-ის მე-12 მუხლით გათვალისწინებული ფიზიკური პირის უნარი, სრული მოცულობით შეიძინოს და განახორციელოს სამოქალაქო უფლებები და მოვალეობები, წყდება პირის გარდაცვალების შემდეგ<sup>65</sup>. როგორც გერმანიის, ისე საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ შეიცავს ჩანაწერს ქმედუნარიანობის დასრულების თაობაზე. ეს მეტყველებს კანონმდებლის მხრიდან გაცხადებულ ცალსახა ჭეშმარიტებაზე, რომ ქმედუნარიანობა მხოლოდ ცოცხალი ადამიანის ფიზიკურ

60 იქვე.  
 61 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 14 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე #ას-593-568-2016.  
 62 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 07 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე #2ბ-4060-16- გამოთხოვილია თბილისის სააპელაციო სასამართლოდან.

63 ნინიძე თ., 1997. სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. წიგნი I, მე-19 მუხლი, გვ. 80; სტურუა ნ., ქონებრივი ზიანის მომტანი ცნობების გახმაურება, ჟურნალი „სამართალი“, 1/2012, გვ. 159: \*ასეთი პიროვნება შეიძლება იყოს ოჯახის წევრი, მეგობარი და სხვა, რომელიც განსაკუთრებით მტკივნეულად აღიქვამს გარდაცვლილის მიმართ არაქონებრივი უფლებების შელახვის ფაქტს.  
 64 ჯანტურია ლ., (მთ. რედაქტორი), 2015. სამოქალაქო კოდექსის ონლაინ კომენტარი. www.gccc.ge, წიგნი I, მუხლი 19, გვ. 1, ველი 7; ნინიძე თ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, მუხლი 1, გვ. 79.  
 65 იგივე პოზიცია იხ. Gregoritz A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S. 61.

არსებობას უკავშირდება.<sup>66</sup>

გერმანულ დოქტრინაში პიროვნების გარდაცვალების შემდგომ ქმედუნარიანობის დაკარგვის ანუ უფლების დაცვის პრაქტიკული უუნარობის პრობლემის გადაჭრის მიზნით შემოთავაზებულია რამდენიმე თეორია. ერთ-ერთი მათგანია, ნაწილობრივი ქმედუნარიანობის კონცეფცია,<sup>67</sup> რომელიც იურიდიული ფიქციის მეშვეობით ახდენს გარდაცვალების შემდგომ განგრძობადი პიროვნულობის გამომხატველი უფლებების დაცვას.<sup>68</sup> ნაწილობრივ ქმედუნარიანობასთან ახლოს დგას ზოგადი სამართალსუბიექტობის თეორია,<sup>69</sup> რომელიც სამოქალაქო ბრუნვის სუბიექტად არსებობის უნარს ადამიანის იმანენტურ თვისებად აკვალიფიცირებს.\* ამ გაგებით თეორია გარდაცვალების ფაქტის გამო ქმედუნარიანობის დაკარგვას არ განიხილავს ზოგადი პიროვნული უფლების დაცვისთვის დამაბრკოლებელ გარემოებად.<sup>70</sup> სადისკუსიო თემას წარმოადგენს ე.წ. უსუბიექტო თეორიაც, რომელიც ქონებრივი უფლებების მსგავსი დამხმარე კონსტრუქციის სახით ემსახურება სპეციფიკური უფლებების განხორციელების დაბრკოლების თავიდან აცილებას.<sup>71</sup>

აღნიშვნის ღირსია, რომ სასამართლო პრაქტიკა ცალსახად არ ახდენს რომელიმე თეორიის კონსტატაციას.<sup>72</sup>

66 Gregoritz A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S.62.

67 იქვე.

68 იქვე.

69 Buschmann, 1979. NJW 2081 (2086).

\* Gregoritz A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S.62. წარმოდგენილი დოქტრინა საკანონმდებლო სახითაა განმტკიცებული გერმანიის „სახვითი ხელოვნების ნიმუშებსა და გამოსახულებასთან დაკავშირებულ საავტორო უფლებების შესახებ“ ფედერალურ კანონში (§§22 ff., KUG (Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie-Kunsturhebergesetz) და „სავტორო უფლებების შესახებ კანონში“ ( 83 Abs. 3 UhrG).

70 Buschmann, 1979. NJW 2081 (2088).

71 Lehmann, S., 2001. 107 f.; Bender, 2001. VersR, 815 (820).

72 Gregoritz A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persön-

გერმანიის უმაღლესი სასამართლოს გარდაცვლილის ზოგად პიროვნულ უფლებებზე საინტერესო პასაჟები აქვს მეფისტოს გადაწყვეტილებაში,\* სადაც სასამართლომ აღნიშნა, რომ „გერმანიის ძირითადი კანონის პირველი მუხლით გარანტირებული ადამიანის ღირსება დომინირებს მთელ ღირებულებათა სისტემაზე<sup>73</sup>. სამართალსუბიექტის ქმედებებთან დაკავშირებულ ცნებებსა და აკრძალვებს მართლწესრიგი მოწყვლადი პირადი სფეროს დასაცავად უფლების მატარებელი პირის არსებობისგან დამოუკიდებლად განიხილავს.<sup>74</sup> კანონმდებლობით გათვალისწინებული ცალკეული შემთხვევების ზოგადი პიროვნული უფლების ჭრილში შეფასებისას ეს ღირებულებები პიროვნების გარდაცვალების შემდგომაც არ კარგავენ აქტუალობას“.<sup>75</sup> ციტირებული პასაჟიდან ჩანს, რომ გერმანიის უმაღლესი სასამართლო როგორც უსუბიექტო თეორიის, ისე ზოგადი სამართალსუბიექტობის კონცეფციის პათოსის გაზიარებისკენაა გადახრილი.

რუსულ იურიდიულ ლიტერატურაში მიუთითებდნენ, რომ ანაზღაურების უფლების მქონე სუბიექტებს გარდაცვლილის ოჯახის წევრები უნდა წარმოადგენენ.<sup>76</sup> სხვა მოსაზრების მიხედვით, ასეთი უფლება უნდა ჰქონდეს გარდაცვლილის მეუღლეს, მშობლებს, შვილებსა და და-ძმებს, რომლებიც დამოუკიდებელი სარჩელის საფუძველზე მოითხოვენ მორალური ზიანის ანაზღაურებას.<sup>77</sup> არაქონებრივი უფლებათა

lichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen vom 1. Dezember 1999, Münster, Band 146, S.63.

\* BGHZ 50, 133 (137); თარგმანი იხ. შვაბე, ი., 2011. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, თბილისი, ISBN, გვ. 135.

73 BVerfGE 6, 32 [41]; 27, 1 [6].

74 BGHZ 50, 133 (137).

75 BGHZ 50, 133 (138).

76 Эрделевский А., М., 1996. Компенсация морального вреда. юрист, с.,57; ჩიკვაშვილი შ., 1998. მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში. თბილისი, გვ. 28.

77 ჩიკვაშვილი შ., 1998. მორალური ზიანი სამოქალაქო

განსაკუთრებული კატეგორიების გათვალისწინებით, მათი რეგულირება მემკვიდრეობითი სამართლის ზოგადი პრინციპების მიხედვით, ალოგიკურია. ამ საკითხის ირგვლივ გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში მეცნიერთა ანგარიშგასაწევი ჯგუფი მიიჩნევს, რომ რადგან გარდაცვალების შემდგომ განგრძობადი არაქონებრივი უფლებების საზომი სიცოცხლის განმავლობაში არსებული საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების თავისებური გაგრძელებაა, დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირთა წრის განსაზღვრის ინდიკატორი, უპირველეს ყოვლისა, გარდაცვლილის გაცხადებული ან სავარაუდო ნება უნდა იყოს.<sup>78</sup> როდესაც ვერ დგინდება ან ზედმეტად რთულდება გარდაცვლილი სავარაუდო ნების გამოკვლევა, გერმანული დოქტრინა გამოსავლად სპეციალური კანონების<sup>79</sup> ანალოგიით გამოყენებას ანუ ანაზღაურების უფლების ახლო ნათესავებზე გავრცელებას გვთავაზობს.\*

გარდაცვალების შემდგომ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკითხის პრობლემემატიკა მორალური ზიანის ფუნქციების ქრილშიც საინტერესოა, რადგან კომპენსაციის და პერსონალური დაკმაყოფილების ფუნქცია პირდაპირი მნიშვნელობით გარდაცვლილ პირის მიმართ ვერ გავრცელდება.<sup>80</sup> ამ შემთხვევაში უფრო ინტენსიურია პრევენციული ეფექტი,<sup>81</sup> რასაც კრიტიკული შეფასებები მოჰყვება გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში.<sup>82</sup> კომპენსაციისა და დაკმაყოფილების (სატისფაქციის) და-

მცროხით პრევენცია მაინც არ აღიქმება თვითკმარ საფუძვლად, რადგან მითითებული ფუნქციები არაქონებრივი ზიანის ოდენობის გამოთვლისას ურთიერთგანმაპირობებელ მიზნებად წარმოჩინდებიან.<sup>83</sup>

ვფიქრობთ, რომ წარმოდგენილი დისკუსიიდან ყველაზე მეტად გაზიარებას იმსახურებს პოზიცია, რომლის მიხედვითაც, საკანონმდებლო დონეზე არ წარმოადგენს აუცილებლობას იმ პირთა წრის განსაზღვრა, რომლებსაც არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება წარმოეშობათ ახლობლის სიკვდილის დროს. აღნიშნული სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალური გარემოებებისა და განცდილი სულიერი ტკივილის ხარისხის გათვალისწინებით უნდა გადაწყვიტოს.<sup>84</sup> ასეთ შემთხვევებში, სამართალშემფარდებელმა პირების უფლებების რეალიზაციისა თუ დაცვისთვის სუბიექტთა წრე საგანგებოდ უნდა შეარჩიოს. გადამწყვეტი არის კრიტერიუმი, რომ სხვისი უფლების განმახორციელებელმა/დამცველმა პირმა ობიექტურად უნდა იმოქმედოს მხოლოდ და მხოლოდ უფლების მატარებელი პირის უკიდურესად საუკეთესო ინტერესებში.

### 5. დასკვნა

სტატიის მიზნებისთვის უმჯობესი იქნება, თუ შევაჯამებთ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების დაკისრების საფუძვლებს სასამართლო პრაქტიკის ქრილში. ვინაიდან საქმე ეხება სუბიექტის აბსოლუტური უფლებების დაცვის საკითხს, რომლის უფლებების სუბიექტად მიჩნევის საკითხი ცალსახად და არაორაზროვნადაა გადამწყვეტილი საქართველოს კონსტიტუციით, სამართალი

სამართალში, თბილისი, გვ. 28.  
 78 Cosima W., 1970. Heldrich, FS Lange, 163 (171).  
 79 §§ 22 S. 4 KUG, 83 Abs. 3 S. 2 i.V. mit § 60 Abs. 3 UhrG, § 194 Abs. 2 S. 1 i.V., § 77 Abs. 2 StGB.  
 \* დასახელებული კანონები ახლო ნათესავის ცნებაში გარდაცვლილის მეუღლეს და შვილებს გულისხმობს, ხოლო მათი არყოფნისას - მშობლებს.  
 80 Gregoritz A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S.74.  
 81 იქვე.  
 82 იქვე.

83 იქვე.  
 84 ბარაბაძე ნ., 2011. სახელის, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის შესახებ აღძრულ საქმეთა განხილვისა და მორალური ზიანისთვის კომპენსაციის დაკისრების ზოგიერთი თავისებურებანი, მართლმსაჯულება და კანონი, #4(31)11, გვ. 103.



ვალდებულებია, შეძლებისდაგვარად უზრუნველყოს ამ უფლებების დაცვა ყველაზე საუკეთესო პერსპექტივით, იმ იმედით და დამოკიდებულებით, რომ ამ ადამიანის უფლება, თუნდაც დარღვევის სუბიექტური აღქმის არარსებობის პირობებში, აღიარებული და დაცული იქნება გაუმართლებელი ჩარევისგან.

კრიტიკას იმსახურებს სსკ-ის მე-19 მუხლით გათვალისწინებული დაცვის ღირსი უფლებების დავინროება და სათანადო კონცეპტუალური გამიჯვნის გარეშე მისი მხოლოდ სახელისა და ღირსების უფლებაზე გავრცელება. ამგვარი მიდგომით, კანონმდებელი, ფაქტობრივად, ახდენს სსკ-ის მე-18 მუხლში სხვა პირადი არაქონებრივი უფლებების დაუსაბუთებელ შეზღუდვას. მით უფრო, რომ მე-19 მუხლის ნორმატიული შინაარსით მოცული „დაცვის ღირსი ინტერესი“ თანაბრად ვრცელდება ყველა იმ ღირებულებაზე, რომელიც გარდაცვლილის პიროვნებას განსაზღვრავს და პიროვნების პატივისცემის განმაპირობებელია. მაგალითად, საქმიანი რეპუტაცია, პატივი, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა. შესაბამისად, მიზანშეწონილია დაცვის ღირსი უფლების გაფართოება და არამიზნობრივი საკანონმდებლო შეზღუდვის გაუქმება.

დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზის შედეგად ძირითად პრობლემად გამოიკვეთა გარდაცვალების შემდეგ პირადი არაქონებრივი უფლების დარღვევის შემთხვევაში არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლების გენერალური აკრძალვა.

პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის ეფექტურობისა და უფლების უსისტემო გამოყენების საფრთხის აღკვეთას შორის სიმძიმის ცენტრის გადანაწილებისას მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ არაქონებრივი უფლებების დამრღვევის მიმართაც გაცილებით მსუბუქი პასუხისმგებლობა დგება, თუ დაზარალებული გარდაიცვლება ან უკვე გარდაცვლილის თაობაზე გამოაქვეყნებს შეურაცხმყოფელ განცხადებებს, ვიდ-

რე ის იქნებოდა დაზარალებულის სიცოცხლეში ზიანის მიყენების დროს, რაც, ლოგიკურად, არ უნდა იყოს კანონმდებლის მიზანი. წინააღმდეგ შემთხვევაში აზრს დაკარგავდა მთელი მისი გულმოდგინე მცდელობა არაქონებრივი უფლებების დეტალური მონესრიგების კუთხით. არაქონებრივი უფლებების დარღვევის შემთხვევაში მემკვიდრეებისთვის მხოლოდ დამცავი უფლებების გამოყენების საშუალების მინიჭება, უმეტეს შემთხვევაში ვერ უზრუნველყოფს დასახულ მიზანს, რადგან ეს მექანიზმები აქტუალურობას ინარჩუნებს მანამ, სანამ არაქონებრივ უფლებებით დაცული სფეროს შელახვის პროცესი ჯერ კიდევ არ არის დასრულებული, განსაკუთრებით თუ საქმე ეხება პიროვნების ინტიმური ან პირადი სფეროს დარღვევას.

პრობლემის მოგვარების გზად საავტორო სამართალში არსებული პრინციპის ანალოგიით გამოყენების შესაძლებლობა იქნება მიჩნეული, რაც პირად არაქონებრივი უფლებების კლასიფიკაციას გულისხმობს იდეალურ და კომერციულ ნაწილებად. აღნიშნულ კლასიფიკაციას საფუძვლად უნდა დაედოს უფლებათა შორის შინაარსობრივი განსხვავება და დიფერენცირებული მიდგომა დაზარალებულ პირთა წრის ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პოტენციური მოთხოვნების ურთიერთშედარების გზით.

შემდეგი უმნიშვნელოვანეს პრობლემად პიროვნების გარდაცვალების ფაქტის, როგორც ახლობლისთვის ფსიქიკური გზით გადაცემადი არაქონებრივი ზიანის წარმოშობის დამოუკიდებელი საფუძველის არარსებობა გამოვლინდა, რომელიც ე.წ. შოკურ ზიანს მოიცავს. არსებული საკანონმდებლო ბაზისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ ერთგვაროვანი მიდგომის შემუშავებისთვის არსებითია საკანონმდებლო დონეზე დადგინდეს გამონაკლისები, რომელიც შეეხება პირის გარდაცვალების ფაქტის შემდეგ

ახლობლისთვის ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გამოწვეულ მძიმე ფსიქოპათოლოგიური დარღვევებს. უპირანი იქნება, თუ ამგვარ დარღვევებს სხეულის და ჯანმრთელობის დაზიანებასთან გაგვიგივებთ და შესაბამისად, სსკ-ის 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული უფლების შელახვის გამო არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების დამოუკიდებელ საფუძვლად განვიხილავთ.

ამ საკითხების გადაწყვეტის შემდეგ უმთავრეს პრობლემად ანაზღაურების უფლების მქონე სუბიექტთა წრის დადგენა გამოვლინდა. სტატიაში პირის გარდაცვალების შემდეგ უფლების დაცვის პრაქტიკული უუნარობის პრობლემის გადაჭრის მიზნით შემოთავაზებულია რამდენიმე თეორია: ნაწილობრივი ქმედუნარიანობის, ზოგადი სამართალსუბიექტობისა და უსუბიექტო თეორია, რომელიც ქონებრივი უფლებების მსგავსი დამხმარე კონსტრუქციის სახით ემსახურება სპეციფიკური უფლებების განხორციელების დაბრკოლების თავიდან აცილებას.

დისკუსიიდან ყველაზე მეტად გაზიარებულ იქნა პოზიცია, რომლის

მიხედვითაც, საკანონმდებლო დონეზე არ წარმოადგენს აუცილებლობას იმ პირთა წრის განსაზღვრა, რომლებსაც არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება წარმოეშობათ ახლობლის სიკვდილის დროს. აღნიშნული სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალური გარემოებებისა და განცდილი სულიერი ტკივილის ხარისხის გათვალისწინებით უნდა გადაწყვიტოს.

ზემოთგანხილული პრობლემების ნათელი და განჭვრეტადი გადაწყვეტის მექანიზმების შემუშავებისთვის კი მიზანშეწონილია, რომ დისკუსიის განვრცობა არსებული საკანონმდებლო ჩანაწერის მართებულობაზე, მანამდე კი სასამართლომ უნდა უზრუნველყოს ერთგვაროვანი და დაბალანსებული პრაქტიკის შემუშავება, ყოველივე ეს კი უზრუნველყოს ეფექტური, ქმედითი, საკმარისი და, რაც მთავარია, გამჭვირვალე ბერკეტების და გარანტიების არსებობას, რაც არა მხოლოდ გამოორიცხავს უსამართლო სამოსამართლო სამართლის საფრთხეებს, არამედ დამაჭერებლად აღქმადს გახდის საზოგადოების თითოეული წევრისთვის მისი სულიერი სამყაროს დაცულობას.

# COMPENSATION OF NON-PECUNIARY DAMAGE AFTER THE DEATH OF THE PERSON AND SUBJECTS WITH THE RIGHT TO DEMAND

Nino Katamadze

*Phd Student of Ivane Javakhishvili State University,  
Head of staff of faction of “Development the Regions”  
at Parliament of Georgia,  
Visiting lecturer at Ilia State University and Caucasus  
University*

KEY WORDS: Non-pecuniary, Compensation, Person

## RESUME

The paper is related to a challenge of compensation of non-pecuniary damage after the death of a person which is one of the key issues in contemplating the recognition and protection mechanisms of modern Georgian civil law.

The problems of moral damage compensation are also caused by subjective perception of regulatory norms and absence of determined concepts and criteria which could have allowed the court to strengthen individual assessment with conceptual approaches.

The paper also discusses the aspects of non-pecuniary loss for personal injury and its variation throughout the legal systems. It also raises the question of whether the right of compensation for the third person exists, such as, the consequence of witnessing a fatal accident. This article attempts to find answers to these questions by comparing of the specific statutory provisions in many jurisdictions as well as relevant European model laws.



The article shows the actual possibilities of a person close to the deceased or to an aggrieved person to obtain compensation for non-pecuniary damage under Georgian law. The article thoroughly examines Georgian case-law and investigates whether Georgian courts have reasonably substantiated the precondition for a claim for compensation of non-pecuniary damage of a close person.

The research is based on the doctrine and court practice analyses, features conceptual approaches respected by foreign legal systems in regard to purposes and compensating of moral damage. The paper is concluded by specific recommendations for the key issues discussed in it.

### NOTES:

1. Bichia M., 2012. Protection of Private Life According to Civil Law of Georgia, Tbilisi, p.249. (In Georgian)
2. Ninidze T., 2002. Civil Code Commentary, Book I, Tbilisi, p.78-79. (In Georgian)
3. Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, S. 605. (In German)
4. BVerFGE 1971. 30, 173=GRUR, 1645-Mephisto. (In German)
5. Chanturia L., (ed. Editor), 2015. Online Code of Civil Code, www.gccc.ge, Book I, Article 19, Page 1; Ninidze T., 2002. Civil Code Commentary, Book I, Tbilisi, p.79. (In Georgian)
6. Dzierishvili Z., Tsertsvadze G., Robakidze I., Svanadze G., Tsertsvadze L., Janashia L., 2014. Contract Law, Publishing House "Meridiani, Tbilisi, p. 646. (In Georgian)
7. Cees Van Dam, 2013. European Tort Law, Oxford University Press, second edition, p.322. (In English)
8. Third source „Expectation of life”, Which was abolished by the 1982 Administrative Act. Is specified: Cees Van Dam, 2013. European Tort Law, Oxford University Press, second edition, p.322. (In English)
9. Bichia M., 2017. The Compliance of the Georgian Model of Non-pecuniary Damage with the European Standards, Journal "Law", # 1, p.5. (In Georgian)
10. The decision of the Civil Chamber of the Supreme Court of Georgia on 06 November 2015 in the case # 594-562-2015. (In Georgian)
11. The decision of the Supreme Court of Georgia of 26 November 2015 # 889-839-2015; Decision of the Supreme Court of Georgia of 14 April 2005 # 1401-1526-04; The decision of Supreme Court of Georgia of 5 December 2001 # 3 / 754-01. (In Georgian)
12. The decision of the Supreme Court of Georgia of 14 July 2017 # 593-568-2016. (In Georgian)
13. Decision of the Constitutional Court of Georgia # 1/6 / 561,568 of September 30, 2016 Yuri Vazagashvili vs Parliament of Georgia. (In Georgian)
14. Decision of the Constitutional Court of Georgia # 1/6 / 561,568 of September 30, 2016 Yuri Vazagashvili vs Parliament of Georgia. (In Georgian)
15. Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, S. 605. (In German)
16. Decision of the Constitutional Court of Georgia # 1/6 / 561,568 of Sep-

- tember 30, 2016 Yuri Vazagashvili vs Parliament of Georgia. (In Georgian)
17. Critical opinion regarding the above mentioned: Kereselidze D., 2009. The Systemic Concepts of Private Law, European and Comparative Institute of Publishers, Tbilisi, p. 137. (In Georgian)
  18. Chanturia L., (ed. Editor), 2015. Online Code of Civil Code, www.gccc.ge, Book I, Article 19, P.1. (In Georgian)
  19. The old edition of the Law of Georgia on Freedom of Speech and Expression, Rule # 010.100.000.05.001.001.515, GPB, 19. (In Georgian)
  20. Explanatory note # 07-03 / 358/8 of the Law on Amendments to the Law of Georgia on Freedom of Speech and Expression is available: <https://info.parliament.ge/#law-drafting/6429> (In Georgian)
  21. Decision of 30 September 2016 of the Constitutional Court of Georgia # 1/6 / 561,568. (In Georgian)
  22. The law was initiated by the Freedom Institute – Freedom of Expression, Freedom Institute, Second Volume, Tbilisi, 2005. Available on site: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18392e18390e1839be1839de183aee18390e183a2e18395e18398e183a1-e18397e18390e18395e18398e183a1e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390-2.pdf> (In Georgian)
  23. Chanturia L., (ed. Editor), 2015. Online Code of Civil Code, www.gccc.ge, Book I, Article 19, R.5. (In Georgian)
  24. Gregoritza A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S.61. (In German)
  25. Schack, 1985. GRUR 352 (361). (In German)
  26. Chanturia L., (ed. Editor), 2015. Online Code of Civil Code, www.gccc.ge, Book I, Article 19, R.5; Decision of the Supreme Court of Georgia of 27 December 2012 on the case # BS-78 (K-12). (In Georgian)
  27. Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 63. (In German)
  28. Bichia M., 2012. Protection of Private Life According to Civil Law of Georgia, Tbilisi, P.257. (In Georgian) The same position: Beuthien V., 2003. Persönlichkeitsgüterschutz vor und nach dem Tode, Band 4, Baden Baden, S. 84. (In German)
  29. Bichia M., 2012. Protection of Private Life According to Civil Law of Georgia, Tbilisi, P.257. (In Georgian)
  30. Rogler in: Stiefel/Meier, 2017. BGB §253 Immaterieller Schaden, 19; Huber Christian in: Dauer-Lieb/Langen, 2016. BGB- Schuldrecht, 3. Auflage, Rn 61; MünchKomm zum BGB, 2016. Immaterialer Schaden, 7. Auflage, §253. (In German)
  31. BGBl 1990. I, 847. Gesetz zur Änderung des BGB und anderer Gesetze vom 14.3.1990. (In German)
  32. Staudinger/Hager, 2017. §823 Rn. C 40; Jager/Luckey, 2016. Schmerzensgeld, 8. Auflage, Jurion, Rn. 169; MünchKomm zum BGB, 2016. Immaterialer Schaden, 7. Auflage, §253 Rn. 65; Grüneberg Christian, in: Palandt, 2017. Bürgerliches Gesetzbuch, §253, 76. Auflage, Rn. 22; Luckey in: Prütting/Wegen/Weinreich, 2017. BGB Kommentar, §253, 12. Auflage, Rn. 1\7. (In German)
  33. Staudinger/Schiemann, 2005. Buch 2, §253, Neubearbeitung, Rn.48. (In German)
  34. BverfG 1971. NJW, 1645-Mephisto. (In German)
  35. BGH 2000. NJW, 2201- Der blaue Engel. (In German)

36. BverfG 2007. ZUM 380-Mordkommission Köln. (In German)
37. §22 KUG. (In German)
38. Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, 2008, 613. (In German)
39. BGHZ 144, 214, 225-Marlene Dietrich. (In German)
40. Sajaia L., 2014. Personal authoritative rights of author, dissertation work, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, p. 86. (In Georgian)
41. Sajaia L., 2014. Personal authoritative rights of author, dissertation work, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, p. 86. (In Georgian)
42. Götting H., Schertz C., Seitz W., 2008. Handbuch des Persönlichkeitsrecht, Verlag C.H. Beck, München, 2008, 613. (In German)
43. Sajaia L., 2014. Personal authoritative rights of author, dissertation work, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, p. 86. (In Georgian)
44. Ibid.
45. Batlidze G., # 4/2015, Responsibility for the harmful action in Tort law, Journal "Georgian Business Law Review", p.27. (In Georgian)
46. Chikvashvili Sh., 1998. Moral Damage in Civil Law, Tbilisi, Art. 15, p. 28. (In Georgian).
47. The decision of the Supreme Court of Georgia of 12 October 2015 # 791-748-2015. (In Georgian)
48. MünchKomm zum BGB, 2016. Immaterialer Schaden, 7. Auflage, §253 Rn. 28; Staudinger/Schiemann, 2004. Rn. 13. (In German)
49. Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 12. (In German)
50. Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 12; OLG Hamm 1998. VersR, 730 [731] - e.g. The murder of a mother in the presence of a 12-year-old child caused serious psychological disorders of the young man. (In German)
51. Bamberger/Roth, 2017. §253 Immaterieller Schaden, 42. Auflage, Rn. 12. (In German)
52. Cees V., 2013. European Tort Law, Oxford University Press, second edition, 2013, p.320. (In German)
53. Ibid.
54. Ibid.
55. The decision of the Supreme Court of Georgia of 12 October 2016 on the case # a-786-753-2016; Decision of the Supreme Court of Georgia of May 1, 2015, # 113-118; 2005 Supreme Court Judgment Decree # 14-1466-05; Decision of the Supreme Court of Georgia of 24 April 2002 # 3 K-1218-01; Decision of the Supreme Court of Georgia on April 6, 2001 # 3-242-01. (In Georgian)
56. Batlidze G., # 4/2015, Responsibility for the harmful action in Tort law, Journal "Georgian Business Law Review", p. 27. (In Georgian)
57. The decision was upheld by the Supreme Court: the judgment of 22 November 2010 of the Supreme Court of Georgia # 868-817-2010. Indicated by: Batlidze G., # 4/2015, responsible for the guilty action in delicate law, Journal "Georgian Business Law Review", p.27. (In Georgian)
58. The decision of the Supreme Court of Georgia of May 1, 2015, # 113-118. (In Georgian)
59. Ibid.
60. The decision of the Supreme Court of Georgia of 14 July 2017 # 593-568-2016. (In Georgian)
61. The Court of Appeals Court of Appeals, dated July 07, 2017, # 2B-4060-16, was withdrawn from the Tbilisi Appeal Court. ( In Georgian)
62. Ninidze T., 2002. Civil Code Commentary, Book I, Tbilisi, Art.19, p.80;



- Sturua N., 1/2012, disclosure of property damage, Journal “Law”, p. 159. (In Georgian)
63. Chanturia L., (ed. Editor), 2015. Online Code of Civil Code, www.gccc.ge, Book I, Article 19, P.1; Ninidze T., 2002. Civil Code Commentary, Book I, Tbilisi, Art. 19, p. 79. (In Georgian)
64. The same position: Gregoritza A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S. 61. (In German)
65. The same position: Gregoritza A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S. 61. (In German)
66. The same position: Gregoritza A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S. 61. (In German)
67. The same position: Gregoritza A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S. 61. (In German)
68. Buschmann, 1979. NJW 2081 (2086). (In German)
69. Buschmann, 1979. NJW 2081 (2088). (In German)
70. Lehmann, S., 2001. 107 f.; Bender, 2001. VersR, 815 (820). (In German)
71. Gregoritza A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen vom 1. Dezember 1999, Münster, Band 146, S.63. (In German)
72. BVerfGE 6, 32 [41]; 27, 1 [6]. (In German)
73. BGHZ 50, 133 (137). (In German)
74. BGHZ 50, 133 (138). (In German)
75. A.M .Erdeleevski, 1996. Compensation of moral damage, Jurist, p. 57; Chikvashvili Sh., 1998. Moral Damage in Civil Law, Tbilisi, 28. (In Georgian)
76. Chikvashvili Sh., 1998. Moral Damage in Civil Law, Tbilisi, 28. (In Georgian)
77. Cosima Wagner, 1970. Heldrich, FS Lange, 163 (171). (In German)
78. §§ 22 S. 4 KUG, 83 Abs. 3 S. 2 i.V. mit § 60 Abs. 3 UhrG, § 194 Abs. 2 S. 1 i.V., § 77 Abs. 2 StGB. ( In German)
79. BGHZ 50, 133 (140)- Mephisto; Ermann/Ehmann, Anh. §12 Rn. 174. (In German)
80. Gregoritza A., 1999. Die Kommerzialisierung von Persönlichkeitsrechten Verstorbener, Eine Untersuchung der Rechtsfortbildung durch den Bundesgerichtshof in den Marlene-Dietrich-Urteilen, Münster, Band 146, S.74. (In German)
81. Ibid.
82. Ibid.
83. Ibid.
84. Barabadze N., 2011. Some peculiarities of the consideration of cases concerning the name of the honor, dignity and business reputation and compensation for non-pecuniary damage, jurisprudence and law # 4 (31), p. 103. (In Georgian)